

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-65-2-242-247

УДК 378.016:[373.2:159.946.4]

Юлія РУДЕНКО

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти
ORCID: 0000-0002-9253-0679*

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна
(Одеса, Україна) rudenkoj@gmail.com*

ЛЕКЦІЯ-ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено проблемі використання лекції-візуалізації в психолого-педагогічному супроводі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Мета статті: визначити сутність поняття «лекція-візуалізація»; обґрунтувати психолого-педагогічний, методичний, лінгводидактичний потенціал лекції-візуалізації в професійно-мовленнєвій підготовці майбутніх вихователів; виділити основні етапи підготовки викладача вищої школи до проведення лекції-візуалізації; описати її основні структурні елементи. У статті акцентується на перевагах лекції-візуалізації (можливість візуального сприйняття навчального матеріалу; діалогова комунікація в системі «студент – викладач»; розвиток умінь творчого осмислення візуальної інформації та наступне використання їх в професійній діяльності).

Ключові слова: методичний супровід, професійно-методична спрямованість, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, лекція-візуалізація.

Актуальність звернення до проблеми використання лекції-візуалізації в професійній підготовці майбутніх вихователів закладів визначається необхідністю модернізації, оновлення, пошуку інноваційних технологій викладання фахових дисциплін, розробки цілісної системи психолого-педагогічного, методичного супроводу їхньої професійно-методичної спрямованості. Система професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на сучасному етапі скеровується на формування низки спеціальних, фахових компетентностей, які є складовими їхньої професійно-мовленнєвої компетентності. «Свідоме, активне, творче ставлення» майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної, професійно-мовленнєвої діяльності, на думку О. Зозулі, «обґрунтовує важливість перегляду ставлення до провідної і системоутворюючої форми навчання в закладі вищої освіти..., визначає необхідність пошуку оптимального співвідношення між традиційними способами подачі навчального матеріалу і застосуванням технічних засобів навчання, окреслює межі компромісу між інформаційною місткістю навчального матеріалу та вибором інтенсивних технологій навчання» [4, 89]. Лекція, як активна форма викладання у вищій школі розглядається в роботах вчених (А. Алексюк, Н. Басова, А. Вербицький, В. Галузинський, М. Євтух, В. Загвязинський, О. Зозуля, Л. Кайдалова, А. Кузьмінський, З. Курлянд,

Н. Нічкало, В. Ортинський, А. Смірнова, М. Фіцула та ін).

На основі аналізу психолого-педагогічної, методичної, лінгводидактичної літератури із досліджуваної проблеми було виявлено низку суперечностей між: методичним, психолого-педагогічним, лінгводидактичним потенціалом лекції-візуалізації в професійно-мовленнєвій підготовці майбутніх вихователів ЗДО і недостатнім її використанням в освітньому процесі вищої школи; підвищенням вимог щодо використання інноваційних, інтерактивних, мультимедійних, візуально-орієнтованих технологій в процесі лекційних занять та недостатньою інтенсифікацією суб'єктів освітньої діяльності; між модернізацією системи вищої освіти та необґрунтовано недостатнім використанням жанрового спектру лекційного матеріалу. Отже, виникає необхідність теоретичного обґрунтування та методичної розробки системи лекцій-візуалізацій з дисциплін мовленнєвої спрямованості циклу фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Мета започаткованого дослідження, що має практичне спрямування, полягає в обґрунтуванні доцільності використання лекції-візуалізації в методичному супроводі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх вихователів ЗДО. Для досягнення мети було окреслено такі завдання: 1) визначити сутність поняття «лекція-візуалізація» та визначити її місце в освітньому процесі закладів

вищої освіти; 2) схарактеризувати структурні елементи лекції-візуалізації, обґрунтувати педагогічні умови використання лекції-візуалізації в методичному супроводі майбутніх вихователів ЗДО.

З поміж основних форм професійної підготовки майбутніх фахівців вченими виокремлюються такі види лекцій: бінарна, проблемна, лекція-візуалізація, лекція з наперед запланованими помилками, лекція-конференція, інтерактивна лекція суб'єкт-суб'єктної взаємодії (лекція з паузами, керована лекція) тощо [12]; лекція з мультимедійним супроводом [1]; лекція дискусія, лекція презентація [4]; лекція з аналізом конкретних ситуацій [9] тощо. Звернемося до визначення та обґрунтування ключового поняття започаткованої наукової розвідки «лекція-візуалізація». Синонімами поняття «лекція-візуалізація» у науковій літературі є: «мультимедійна лекція», «відео-лекція», «слайд-лекція», «електронна лекція», «електронний конспект лекції», «лекція з мультимедійним супроводом», «мультимедійна лекція», «мультимедіа лекція», «лекція презентація» тощо. Лекція-візуалізація визначається ученими як: «форма подавання матеріалу засобами аудіо-, відеотехніки чи іншими технічними засобами навчання; розгорнуте чи коротке коментування візуальних матеріалів... (картин, малюнків, фотографій, слайдів)...» (В. Гладуш, Г. Лисенко) [2, 95]; «форма емоційного, безпосереднього контакту свідомості, почуття, волі, інтуїції, особистості педагога із внутрішнім світом майбутніх фахівців, ... передача навчальної інформації, що супроводжується показом структурно-логічних схем, опорних комплектів, малюнків, діаграм за допомогою технічних засобів (слайди, відеозаписи...», показ яких супроводжується коментарем викладача (О. Зозуля) [4, 90]; форма навчання в процесі якої реалізується взаємозв'язок між складовими «педагогічної ергономіки, що сприяє глибшому пізнанню та вдосконаленню діяльності викладача та студента, ... завдяки впровадженню інтерактивних комп'ютерних технологій» (М. Синиця) [10]; та досягається завдяки «комбінуванню різних форм представлення інформації на одному носії: анімації (текстової, графічної, звукової, цифрової), відео» (М. Радченко, М. Голубєва, Х. Бахтіярова) [8, 31]; «низка взаємозалежних відеофрагментів, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й виступають носіями змістовної інформації» (Р. Байраченко) [1, 20]; «сумісна діяльність викладача і студента, спрямована на передачу, сприйняття та обмін науковими фактами... постійний пошук оптимальних шляхів добору та виголошення інформації перед студентською молоддю» (Л. Рускуліс) [9].

Лекцію візуалізацію визначаємо, як форму організації освітнього процесу у вищій школі,

форму викладу матеріалу із мультимедійним, цифровим, слайдовим супроводом з використанням програмного забезпечення, складову методичного супроводу формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти яка сприяє: підвищенню мотивації до мовної, мовленнєвої освіти / самоосвіти; розвитку умінь і навичок візуального сприйняття, обробки, аналізу і синтезу отриманої інформації; суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача вищої школи і студентів; розвитку творчої активності і пізнавальної самостійності студентів; формуванню спеціальних, предметних компетентностей, а саме професійно-мовленнєвої компетенції майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

З поміж основних етапів підготовки викладача вищої школи до проведення лекції-візуалізації виокремлюємо такі: підготовчий, організаційний, реалізаційний, підсумковий. Підготовчий етап передбачає роботу викладача із комп'ютерними програмами (PowerPoint, Google presentation, Prezi, Open Office Impress, тощо), які традиційно використовують для створення презентацій, слайдів для лекцій-візуалізацій. Сутність організаційного етапу підготовки до лекції-візуалізації складається із з'ясування низки методично-дидактичних питань: врахування специфіки навчальної дисципліни, рівня професійної підготовки студентської аудиторії, психофізіологічних можливостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Реалізаційний етап забезпечує раціональне поєднання аудіальної та візуальної форми подачі лекційного матеріалу; структурування лекційного матеріалу за інформаційними блоками; створення презентаційних матеріалів на основі логічного зв'язку між слайдом та науково-методичним коментарем; визначення послідовності демонстрації слайдів; унормування системи лекцій-візуалізацій з навчальної дисципліни. Завданням підсумкового етапу – є структурування системи лекцій-візуалізацій відповідно робочої програми навчальної дисципліни з урахуванням міжпредметних зв'язків, загальної кількості годин, що відводиться на вивчення тієї чи тієї дисципліни (загальна кількість годин, кількість лекційних, практичних, лабораторних годин, самостійна робота, індивідуально-навчально дослідні завдання тощо); вертикальної та горизонтальної інтеграції дисциплін фахового, лінгводидактичного, психолого-педагогічного циклу.

Основними структурними елементами лекції-візуалізації є слайди, текстовий науково-методичний супровід до слайдів (текстове пояснення навчального матеріалу, що зображений на слайдах). Обов'язковою вимогою до лекції-візуалізації є підготовка словесного супроводу до кожного із слайдів, синхронне коментування кож-

ного з них, з метою: ефективності формування абстрактного мислення, активізації мисленевих процесів (пам'ять, увага, увага тощо); підвищення мотивації до опанування навчальної інформації, яка подається у аудіально-візуальній формі; формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

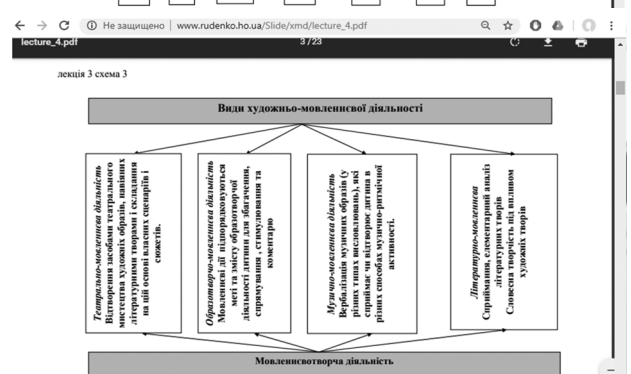
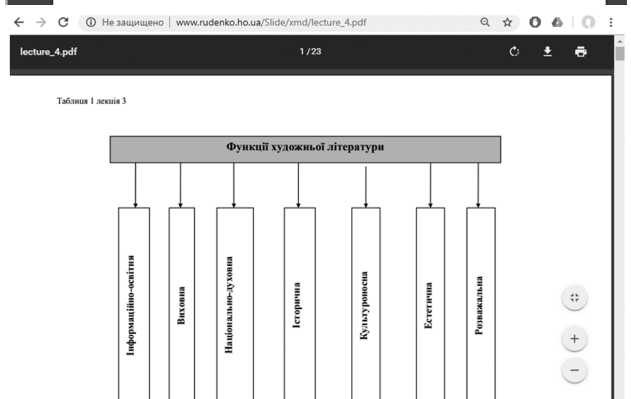
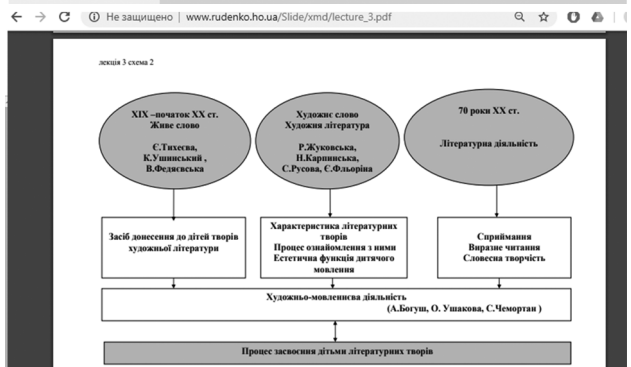
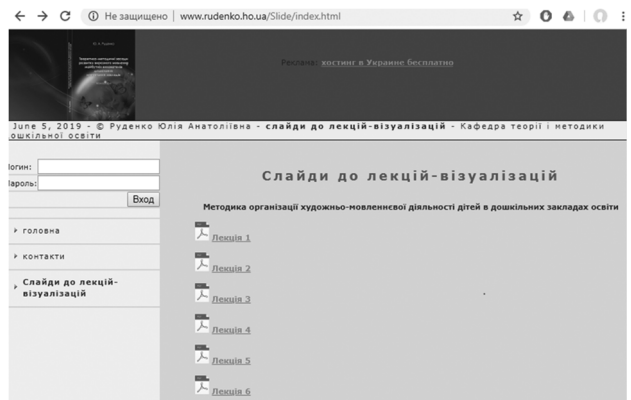
Вважаємо, що основними перевагами лекції-візуалізації порівняно з традиційною лекцією є: візуальне сприйняття інформації; підвищення психолого-педагогічного, методичного, лінгводидактичного потенціалу викладу матеріалу за рахунок слайдової подачі матеріалу та його візуального (зорового) сприйняття; організація інтерактивного зв'язку в системі «викладач – студент»; створення оптимального емоційного тла, емоційно-позитивного освітнього середовища, зони комфорту для ефективного засвоєння, аналізу та синтезу навчального матеріалу і на цій основі встановлення міжпредметних зв'язків активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів; підвищення мотивації до засвоєння навчального матеріалу; діалогова комунікація в системі «студент-викладач» «студент-студент», «викладач – технічний пристрій – студент»; розвиток умінь і навичок творчого мислення візуальної інформації з наступним використанням їх в професійно-мовленнєвій діяльності.

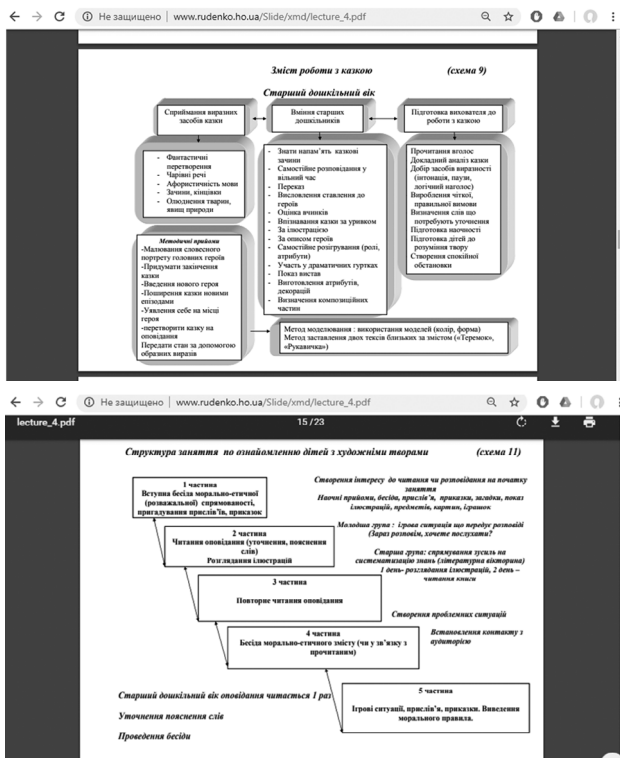
Психолого-педагогічний потенціал лекції-візуалізації полягає насамперед: в підвищенні мотиваційної впливовості на студентів, що покращує якісні характеристики перебігу освітнього процесу у закладах вищої освіти; стимуляції, активізації всіх психічних процесів майбутніх фахівців дошкільної освіти. Методичний – передбачає дотримання принципів, закономірностей, методів, прийомів організації освітнього-виховного процесу у закладах вищої освіти з використанням, оптимальним поєднанням інтерактивних, новітніх, інноваційних, мультимедійних технологій візуалізації навчальної інформації. Лінгводидактичний потенціал лекції-візуалізації вбачаємо в вербалізації слайдів, в яких закодовано ключові моменти з обговорюваної проблематики, їх лінгвістичну цінність, дидактичну доречність у формуванні професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

При підготовці лекцій-візуалізацій було враховано принципи структурування візуального супроводу до лекції-візуалізації визначені В. Гладуш, Г. Лисенко: принцип лаконічності, принцип уніфікації, принцип звичних асоціацій, принцип наочності [2]. Лаконічність у підготовці до проведення лекції-візуалізації передбачала розміщення на одному слайді логічного завершеного відрізка інформації, до кожного з яких було підібрано аудіальний коментар. Принцип уніфікації передбачав раціональний добір кольору (сірий, білий, чор-

ний, жовтий, оранжевий), шрифту до навчальних слайдів. Дотримання принципу звичних асоціацій полягало в графічному зображенні ключових теоретичних моментів кожного слайду, їх впорядкування відносно вертикальної та горизонтальної осі малюнку, для більш точного сприймання лекційного матеріалу.

Проілюструємо окремими прикладами слайдів до лекції-візуалізації з курсу «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в закладах дошкільної освіти».





Основними етапами підготовки до лекції-візуалізації були: структурування навчального матеріалу за логічно-завершеними частинами; добір до кожного слайду текстового супроводу,

професійно-мовленнєвих ситуацій, які виступили словесним коментарем матеріалів лекції-візуалізації; добір до кожного слайду аудіо-, відео-кейсів, які слугували методичним інструментарієм в ході викладу лекційного матеріалу, а також були рекомендовані студентам для самостійної та індивідуальної роботи з теми лекції.

Педагогічними умовами впровадження лекцій-візуалізацій в психолого-педагогічному супроводі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти виступили: забезпечення позитивної мотивації до опанування навчальної інформації; інтеграція мовознавчих дисциплін та дисциплін фахового циклу в процесі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в активну самостійну діяльність з формування професійно-методичної спрямованості.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в розробці системи лекцій-візуалізацій з фахових дисциплін та створенні освітнього сайту для організації психолого-педагогічного супроводу самостійної освітньої діяльності та самостійної роботи майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Байраченко Р. М. Застосування інноваційних технологій під час лекції. Медсестринство. 2016. № 1. С. 19–22.
2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. 416 с.
3. Голуб Н. М. Проблема взаємодії викладача та студентів у процесі лекції-візуалізації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2018. № 3. С. 161–167.
4. Зозуля О. В. Шляхи підвищення мотивації під час лекцій як умова організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів дошкільної ланки освіти. Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 6. 2018. С. 88–91.
5. Методика викладання у вищій школі : навчально-методичний посібник / Уклад. : В. І. Кобаль. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. 203 с.
6. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій / М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська. – Вінниця : ВНТУ, 2019. 150 с.
7. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова. за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. 399 с.
8. Радченко М. І. Голубева М. О., Бахтіярова Х. Ш. Засоби активізації пізнавальної діяльності студентів на лекціях. Наукові записки. Том 175. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 29–32.
9. Рускуліс Л. В. Лекція за способом викладу навчального матеріалу в системі підготовки майбутнього вчителя української мови. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 140. Серія : Педагогічні науки. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф», 2016. С. 263–268.
10. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 418–438.
11. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с.
12. Ярошинська О. Конструювання форм професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі педагогіки конструктивізму. Педагогічний дискурс. Випуск 20. 2016. С. 206–212.

References

1. Bayrakchenko, R. M. (2016) Zastosuvannya innovatsiynih tehnologiy pid chas lekciy [Application of innovative technologies during the lecture]. Medsestrynstvo – Nursing, 1, 19–22 [in Ukrainian].
2. Gladush, V. A. (2014) Pedagogika vychoyi shkoly: teoriya, praktyka, istoriya [Pedagogics of Higher School: Theory, Practice, History] – Dnipro, Ukraine, 416 [in Ukrainian].
3. Golub, N. M. (2018) Problema vzaemodii vykladacha ta studentiv u procesi lekci-vizualizatsii [The problem of the interaction of the teacher and students in the process of lecture-visualization]. Naukovi zapysky NDU imeni M. Gogola – Scientific notes of NDU them. M. Gogol Psychologo-pedagogichni nauky – Psychological and pedagogical sciences, 3, 161–167 [in Ukrainian].

- Zozulya, O. V. (2018) Chlahy pidvyschenna motyvatsii pid chas lekciï yak umova organizatsii navchalno-piznavalnoi diyalnosti maybutnih vyhovateliv dochkilnoi lanky osvity [Ways to increase motivation during lectures as a condition for the organization of educational and cognitive activity of future teachers of preschool education]. *Naukovyy chacopys NPU imeni Dragomanova – Scientific journal of the Dragomanov NPU. Pedagogichni nauky: realii ta perspektivy* Pedagogical sciences: realities and perspectives. 6, 88 – 91 [in Ukrainian].
- Kobal, V. I. (Ed) (2016) *Metodyka vykladanna u vuschii shkoli* [Teaching method in a high school] Mukachevo: Vydavnytstvo MDU, 203 [in Ukrainian].
- Prishch, M. D. & Zalyubivska. O. B. (2019) *Pedagogika psichologiy ta metodyka vykladanna u vyshvii shkoli: kurs lekciï* [Pedagogy, psychology and methods of teaching in high school: a course of lectures] Vinnitsa, Ukraine: VNTU, 150 [in Ukrainian].
- Kurlyand, Z. N. (Ed) (2005) *Pedagogika vyschoyi shkoly* [Pedagogics of higher education] Kyiv, Ukraine: Znanna, 399 [in Ukrainian].
- Radchenko, M. I., Golubeva, M. O. & Baktiyarova, H. S. *Zasoby aktyvizatsii piznavalnoi liyalnosny studentiv na lekciyah* [Means of activating cognitive activity of students at lectures]. *Naukovi zapysky – Proceedings. Vol. (175). Pedagogichni psichologichni nauky ta socialna robota*, 29–32 [in Ukrainian].
- Ruskulis, L. V. (2016) *Lekciya za sposobom vykladu navchalnogo material v systemi pidgotovky naybutnogo vchytelya ukraïnckoyi movy* [Lecture on the way of teaching material in the system of preparation of the future teacher of the Ukrainian language]. *Visnyk Chernigivckogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni T. G. Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Chernigiv National Pedagogical University. Pedagogichni nauky. Nizhyn, Ukraine: TOV «Desna Poligraph»* 140, 263–268 [in Ukrainian].
- Sinitsa, M. O. (2014) *Vykorystanna multymeditnyh tehnologiy u navchalnomu procesi VNZ yak zacib phormuvannya pedagogichnyh znann* [Use of multimedia technologies in the educational process of universities as a means of formation of pedagogical knowledge] *Prophesiyna pedagogichna osvita stanovlenna i rozvytok pedagogichnogo znanna – Professional pedagogical education: formation and development of pedagogical knowledge. Zhytomyr, Ukraine: ZHDU imeni I. Franco*, 418–438 [in Ukrainian].
- Fitsula, M. M. (2006) *Pedagogika vyschoyi shkoly* [Pedagogics of the Higher School] Kyiv, Ukraine: «Akademyd», 352 [in Ukrainian].
- Yaroshynska, O. (2016) *Konstruyuvanna phorm prophesiynoyi pidgotovky maybutnih uchyteliv pochatkovoyi shkoly na osnovi pedagogiky konstruktivizmu* [Designing forms for the training of future teachers of elementary school on the basis of pedagogy of constructivism]. *Pedagogichnyy dyskurs – Pedagogical discourse*, 20, 206–212 [in Ukrainian].

Юлія Руденко. Лекція-візуалізація як форма психолого-педагогічного супроводження формування професійно-методическої направленности будучих воспитателей учреждений дошкільного образования

Стаття посвящена проблемі використання лекції-візуалізації в психолого-педагогічному супроводженні формування професійно-методическої направленности будучих воспитателей учреждений дошкільного образования. Цель статьи: определить сущность понятия «лекция-візуалізація»; обосновать психолого-педагогіческий, методический, лингводидактический потенциал лекції-візуалізації, необходимость ее использования в профессионально-речевом образовании будучих воспитателей; выделить основные этапы подготовки преподавателя высшей школы к проведению лекції-візуалізації; описать основные структурные элементы лекції-візуалізації. В статье акцентируется внимание на преимуществах лекції-візуалізації (возможность визуального восприятия теоретического материала; повышение мотивации к усвоению учебного материала; диалоговая коммуникация в системе «студент – преподаватель»; развитие умений творческого осмысления визуальной информации и последующее использование их в профессиональной деятельности).

Ключевые слова: методическое сопровождение, профессионально-методическая направленность, будучие воспитатели учреждений дошкільного образования, лекция-візуалізація.

Yuliia Rudenko. Lecture-visualization as the form of the psychological and pedagogical supply of formation of professional and methodic integrity of future learners of preschool education institutions

The article is devoted to the problem of the use of lecture-visualization in the psychological and pedagogical support of the formation of professional and methodological orientation of future teachers of preschool education institutions. The purpose of the article is to define the essence of the concept «lecture-visualization»; to substantiate the psychological and pedagogical, methodological, linguodidactic potential of the lecture-visualization, the need for its use in vocational education of future educators; to identify the main stages of preparation of a higher school teacher for a lecture-visualization, to describe the main structural elements of a lecture-visualization. The article focuses on the advantages of the lecture-visualization (the possibility of visual perception of theoretical material; increasing the motivation to learn the educational material; interactive communication in the student-teacher system, the development of skills for creative understanding of visual information and the subsequent use of their professional activities;). Lecture-visualization is defined in the study as a form of education in higher education, one of the components of the methodological support for the formation of professional and methodological orientation of future teachers of preschool education institutions, which contributes to: increasing the motivation for speech education / self-education; development of skills of visual perception, processing, analysis synthesis of the information obtained; subject-subject interaction of a higher education teacher and students; development of creative activity and cognitive independence of students; the formation of special, subject-specific competences, namely the professional-vocational competence of future educators of pre-school education institutions. The prospect of further scientific developments of this problematic is assumed in the description of the content of lectures-visualizations of such courses as: «Speech culture and expressive reading», «Methods of organizing artistic and speech activity of children in pre-school educational institutions», «Preschool linguodidactics», «Methods of teaching Ukrainian language of children preschool age», «Methods of familiarizing children with Ukrainian folk studies in preschool education institutions».

Key words: methodological support, professional and methodical orientation, future teachers of preschool education institutions, lecture-visualization.